

18.5.2026

HA/2171/07.01.03.00.02/2026

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Viite: VNS 3/2026 vp

VNS 3/2026 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027—2030

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pyytää lausumaan erityisesti ao. kokonaisuuksista siltä osin kuin ne kuuluvat teidän toimialaanne. Halutessanne voitte lausua selonteosta myös muilta osin. Hyvinvointialueita pyydetään lausumaan vammaispalvelujen saatavuudesta myös ruotsinkielisten palvelujen osalta.

Hyvinvointialueiden rahoitus (palvelujen saatavuus, rahoitus ja kustannusvaikuttavuus)

Sosiaaliturva ja köyhyys

Sosiaaliturvan leikkaukset näkyvät erityisesti kaikkein heikompiosaisten arjen haasteiden lisääntymisenä ja ovat lisänneet sosiaalityön palvelujen tarvetta hyvinvointialueella. Tuen tarpeet näkyvät asumisen ongelmina muun muassa häätoinä, jotka lisääntyneet viimeisen vuoden aikana. Nähtävissä on polarisoitumisen syvenemistä ja näköalattomuuden lisääntymistä. Palveluihin tai hoitoon hakeutumista viivytellään ja ongelmat ehtivät lisääntyä ja monimutkaistua. Erityistä huolta hyvinvointialueella koetaan lapsiperheiden tilanteesta. Lapsiperheiden köyhyys vaikuttaa lasten mahdollisuuksia osallistua harrastustoimintaan ja osallisuuteen laajemmin. Hyvinvointialueella on tunnistettu tutkimusten tavoin lapsiperheköyhyyden haitalliset vaikutukset mielenterveydessä ja oppimisessa, ulkopuolisuutena ja kiusaamisena.

Asiakasmaksut

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen muutokset kasvattavat asiakkaiden maksurasitusta ja samalla heikentävät erityisesti pienituloisten ja paljon palveluja käyttävien ryhmien tosiasiallista pääsyä palveluihin. Lisäksi asiakasmaksujen kiristyminen kohdistuu epäsuhtaisesti niihin asiakasryhmiin, joilla on suurin palvelutarve, mikä lisää riskiä hoidon viivästymiseen ja kasvattaa pitkällä aikavälillä raskaampien ja kalliimpien palveluiden käyttöä mikä lisää hyvinvointialueiden kustannuksia.

Asiakasmaksujen korottaminen toimii käytännössä kysyntää rajoittavana ohjauskeinona, mutta tämän seurauksena palvelujen käyttö voi siirtyä myöhemmäksi tai kokonaan toteutumatta, mikä on ristiriidassa lakisääteisen palvelujen saatavuuden turvaamisen kanssa.

Asiakasmaksujen nousu voi lisätä alueellista eriarvoisuutta, koska maksurasituksen vaikutus palveluiden käyttöön vaihtelee väestön taloudellisen tilanteen mukaan eri hyvinvointialueilla.

Asiakasmaksujen tuottovaikutus hyvinvointialueille jää rakenteellisesti rajalliseksi, koska merkittävä osa paljon palveluja käyttävistä asiakkaista saavuttaa maksukaton, jonka jälkeen lisäpalveluista ei kerry asiakasmaksutuloja.

Maksukatto kohdentaa maksurasituksen pääosin keskimääräistä vähemmän palveluja käyttäviin asiakasryhmiin, eivätkä maksujen korotukset siten heijastu hyvinvointialueiden

18.5.2026

HA/2171/07.01.03.00.02/2026

toimintatuottojen kasvuun vastaavasti. Asiaksmaksujen korotukset eivät siten johda vastaavaan tulonlisäykseen hyvinvointialueille, vaan osa vaikutuksesta "leikkaantuu pois" maksukaton kautta. Rahoitusleikkaus perustuu oletukseen, että asiaksmaksujen korotukset lisäävät alueiden tuloja laajasti, mutta tämä oletus ei huomioi maksukaton vaikutusta eikä käyttäjäkäytymisen muutosta (palvelujen käytön väheneminen). Näin ollen rahoituksen vähenys voi olla ylimitoitettu suhteessa todelliseen tulonlisäykseen, mikä kiristää hyvinvointialuiden rahoitusasemaa enemmän kuin on tarkoituksenmukaista.

Sosiaalihuollon palvelu-uudistus

Sosiaalipalvelu-uudistus ja sitä koskeva hallituksen esitysluonnos pitää sisällään monia kannatettavia asioita sosiaalihuollon prosessien ja toimintakäytäntöjen sujuvoittamiseksi. Keskeisimmät haasteet uudistuksessa ja esitysluonnoksessa liittyvät taloudellisten vaikutusten epärealistisuuteen ja aikatauluihin. Uudistuksen toteuttaminen esitetyssä aikataulussa on epärealistinen ja vaikeuttaa uudistuksen esitysten toimeenpanoa suunnitelmallisesti. Sosiaalihuollon uudistaminen muodostuu monista eri lainsäädäntöuudistuksista ja kansallisen, ministeriötason tuki ja ohjaus uudistukselle on välttämätöntä.

Vammaispalvelujen saatavuus

Uusi vammaispalvelulaki tuli voimaan 1.1.2025 alkaen. Lain toimeenpano on edelleen kesken ja monet käytännöt hakevat edelleen muotoaan. Siirtymäsäännös kestää vuoden 2027 loppuun saakka ja vasta siirtymäkauden päättyessä nähdään, millaiseksi uuden vammaispalvelulain lisäkustannukset hyvinvointialueille muodostuvat. Myöskin oikeuskäytännöt puuttuvat vielä. Palvelujen saatavuuden osalta on tunnistettu, etteivät asiakkaat välttämättä ole hakenneet uuden lain mukaisia palveluja, koska pelkona on ollut palvelujen heikkeneminen. Lain toimeenpanon yhteydessä on tunnistettu myös haasteita yhdyspintatyön kysymyksissä, erityisesti vammaisten lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan kysymyksissä. Kuntien ratkaisut aamu- ja iltapäivätoiminnan supistamisessa, ovat lisänneet hyvinvointialueiden tarvetta järjestää lyhytaikaista huolenpitoa. Yhteistyöalueella tehtävä yhteistyö mahdollistaa ja turvaa erityisen vaativiin tuen tarpeisiin vastaamisen ja tämän yhteistyön suunnittelu on käynnistynyt hyvin eteläisellä yhteistyöalueella.

STE-avustukset

-

65 v. valinnanvapauskokeilu

Valinnanvapauskokeilun keskeinen tavoite eli perusterveydenhuollon palvelujen saatavuuden parantaminen, hoitoon pääsyn nopeuttaminen ja asiakkaiden valinnanvapauden lisääminen on pääsääntöisesti hyviä tavoitteita. Samalla valinnanvapauden lisääntyminen voi tarkoittaa hoidon jatkuvuuden heikentymistä. Se puolestaan on hyvinvointialueilla yksi keskeisistä palveluiden parantamisen ja vaikuttavuuden lisäämisen suunnista. Valinnanvapauden lisääntyminen korostuu kaupunkialueilla, joten muutos ei välttämättä vähennä eriarvoisuutta. Toistaiseksi valinnanvapauskokeilu ei näy hyvinvointialueemme palveluiden kysynnässä. Kokeilun laajentamista tulee arvioida myös sen tähänastisen vaikuttavuuden näkökulmasta.

Muita huomioita

Yleisesti voidaan todeta, että hyvinvointialueiden rahoituskehitys on nimellisesti vakaa, mutta reaalisesti kiristynyt, koska kustannusten kasvu ylittää rahoituksen kasvun ja rahoituslain muutokset hidastavat valtion rahoituksen kehitystä.

18.5.2026

HA/2171/07.01.03.00.02/2026

Rahoitusmalliin tehdyt muutokset, kuten palvelutarpeen kasvun rajaaminen ja siirtymätaustusten kiristäminen, siirtävät aiempaa suuremman osan kustannusriskistä hyvinvointialueille, mikä heikentää rahoitusaseman ennakoitavuutta ja kasvattaa taloudellista riskiä.

Hyvinvointialueiden menojen kasvu perustuu pääosin rakenteellisiin tekijöihin, kuten väestön ikääntymiseen ja kustannustason nousuun, minkä vuoksi talouden tasapainottaminen edellyttää käytännössä merkittäviä rakenteellisia sopeutustoimia ja lainsäädännön muutoksiin perustuvaa palveluvalikoiman karsintaa.

Hyvinvointialueiden rahoitusmalli siirtyy kehyskaudella vaiheeseen, jossa lakisääteisten palvelujen turvaaminen on yhä enemmän riippuvaista alueiden kyvystä toteuttaa merkittäviä rakenteellisia sopeutuksia, samalla kun valtion rahoitus kasvun rajaus, asiakasmaksujen heikentävä vaikutus ja kustannuspaineet lisäävät rahoitusriskin toteutumisen todennäköisyyttä. Tämä johtaa siihen, että hyvinvointialueiden taloudellinen eriytyminen vahvistuu kehyskaudella edelleen, mikä lisää lisärahoitustarpeen riskiä erityisesti heikommassa taloudellisessa asemassa olevilla alueilla ja voi heikentää palvelujen yhdenvertaista toteutumista koko maassa.

Lahdessa, 18.5.2026

Petri Virolainen
hyvinvointialuejohtaja